

Noortje Baas

Hoog van de Toren

Levende geschiedenis: feestdagen en tradities

De voetbalwedstrijd Rusland-Polen tijdens het afgelopen Europees Kampioenschap was een duidelijk voorbeeld van een hoop onverwerkt oud zeer tussen beide landen, voornamelijk van Poolse zijde. De manier waarop naar de geschiedenis gekeken wordt verschilt per persoon, per land en per volk. Dit is terug te zien in hoe mensen reageren op een bepaalde gebeurtenis, bijvoorbeeld wanneer ze geconfronteerd worden met anderen, zoals de vijandigheid waarmee de Polen op de aanwezigheid van Russen reageerde.

Hoe mensen reageren op een bepaalde gebeurtenis is een aanwijzing voor wat voor hen als volk belangrijk is en is geweest. Een andere manier om dat te zien, is door te kijken naar nationale feestdagen, tradities en kenmerken zoals het volkslied. Deze geven een aanwijzing over hoe een land omgaat met haar geschiedenis, zowel politiek als cultureel. Kijken naar wat voor soort feest het is en ter ere van welke gelegenheid, geeft een indicatie van de geschiedenis van een land. Nederland heeft bijvoorbeeld Bevrijdingsdag, Dodenherdenking, Koninginnedag en Sinterklaas. Deze feesten hebben natuurlijk van oorsprong een herdenkende waarde, maar nu gaat het voornamelijk om de gezelligheid die deze dagen met zich meebrengen. De enige dag waarop het herdenken boven gezelligheid gaat in Nederland is Dodenherdenking. De andere dagen worden niet meer gebruikt om een specifieke gebeurtenis te herdenken, maar vooral om een gezellig feest te houden, met de oorspronkelijke reden van de feestdag als algemeen thema. De Nederlandse gebruiken zijn, met uitzondering van het Wilhelmus dat wortels heeft in de Tachtigjarige oorlog, allemaal behoorlijk recent.

Wie om de geschiedenis van een land te begrijpen kijkt naar feesten, tradities en kenmerken zou daar voor Nederland uit kunnen afleiden dat er twee momenten belangrijk waren in de geschiedenis. Momenten waarop het voortbestaan van Nederland werd bedreigd. Dat waren de Tachtigjarige oorlog en de Tweede Wereldoorlog. Toch is het voortbestaan van Nederland op zich tegenwoordig geen reden meer om feest te vieren. Dat Nederland

bestaan heeft en nu nog bestaat wordt als vanzelfsprekend beschouwd.

Voor een land als Polen is zelfstandig voortbestaan niet altijd vanzelfsprekend geweest. De geschiedenis van Polen in een notendop: het eerste Polen bestond uit een verzameling van plaatselijke machthebbers. Deze waren verenigd in de Landdag, waar elke plaatselijke machthebber het vetorecht had. Dit was niet bepaald bevorderlijk voor de besluitvorming, en internationaal gezien werd Polen steeds zwakker. In 1772 werden door de omliggende grootmachten Rusland, Oostenrijk en Pruisen drie delen van Polen geannexeerd, in de Eerste Poolse Deling. In 1793 volgde de Tweede Deling, waarna nog een fractie van het koninkrijk Polen overbleef.

Twee jaar na deze Tweede Deling verdween ook dat laatste restje Polen van de kaart bij de Derde Deling. Onder de heerschappij van Napoleon heeft Polen wel nog heel even bestaan, al was het toen als het hertogdom Warschau. Zelfstandig waren ze niet, maar er was in ieder geval sprake van een eenheid. Nadat Napoleon was verslagen bleef Polen nog bestaan in de vorm van dit hertogdom, onder controle van Rusland. Toen de Polen echter in 1830 in verzet kwamen werd het gebied helemaal bij het Russische rijk ingelijfd. Polen verdween hiermee opnieuw van de kaart, om daar pas in 1918 weer op gezet te worden. Deze zelfstandigheid was maar van korte duur. In 1939 werd Polen opnieuw verdeeld, in de geheime clausule van het Molotov-von Ribbentropact. In praktijk beheerste Duitsland het gebied tot 1945, en werd daarna opgevolgd door Rusland. Zij bepaalden de periode daarna in grote mate het beleid binnen de Poolse politiek, tot Gorbatsjov in de jaren tachtig aangaf de Sovjetleiders geen militaire steun meer te verlenen. Vanaf dat moment kon Polen gaan werken aan een zelfstandig bestuur.

Wie naar de feestdagen kijkt zal zien dat er in Polen twee belangrijke nationale feestdagen zijn: 3 mei en 11 november. De eerste gaat terug tot 1791, de dag waarop de Poolse grondwet in werking trad. Deze grondwet was mede opgesteld door koning Poniatowski, die in 1763 met hulp van Russische Tsarina Catharina de Grote aan de macht was gekomen, en maakte onder andere het koningschap erfelijk. Dit maakte de besluitvaardigheid van het bestuur aanzienlijk groter. De weg naar zelfstandigheid die Polen was ingeslagen viel bij Catharina niet in goede aarde, want hierdoor zou zij invloed verliezen. Deze grondwet wordt in Polen gevierd als teken van zelfstandigheid, maar was in feite een belangrijke aanleiding voor de Tweede Deling, waarbij veel zelfstandigheid verloren ging. Als zelfstandig land is Polen pas na de Eerste Wereldoorlog weer op de kaart te vinden. Dit is de tweede nationale feestdag die in Polen gevierd wordt: 11 november 1918.

Op deze dagen vieren de Polen dus niet zomaar een feest, ze vieren dat ze 'bestaan'. Deze strijd van Polen om zelfstandig te zijn — en te blijven — is ook terug te vinden in het volkslied dat werd geschreven door Józef Wybicki in 1797, twee jaar na de Derde Poolse deling:

'Nog is Polen niet verloren,
zolang wij leven.
Wat de vreemde overmacht ons ontnomen heeft,
zullen wij met de sabel terugnemen!'

Je zou dus kunnen zeggen dat een historicus uit de bestudering van feesten en tradities van een land haar geschiedenis zou kunnen destilleren. Hoewel dit voor een deel waar is, zou dit toch een overhaaste conclusie zijn. De informatie die je uit dergelijke culturele activiteiten van een land zou kunnen halen is niet compleet en ook nog eens behoorlijk subjectief. In de Nederlandse tradities is bijvoorbeeld niets terug te vinden over het rampjaar 1672, wat toch een behoorlijk ingrijpend jaar is geweest voor Nederland. Dat herdenkingen geen objectief beeld geven van het verleden wordt duidelijk bij Dodenherdenking, waar niet alleen de oorlogsslachtoffers worden herdacht, maar ook de militairen die zijn omgekomen tijdens de bepaald niet onomstreden Politie Acties.

Als je de Poolse tradities op die manier volgt, lijkt het alsof Polen vanaf 1918 zelfstandig is geweest. Nadere bestudering van de Poolse geschiedenis vanaf 1918 laat echter zien dat dat niet het geval is geweest. De tradities en feesten laten een deel van de geschiedenis onbesproken. Er mist een aanwijzing voor het feit dat Polen niet alleen voor zijn voortbestaan heeft gevochten, maar ook voor uitbreiding van het grondgebied. Nadat het weer op de kaart was gezet in 1918 heeft Polen verschillende grensoorlogen gevoerd om meer grond te bemachtigen.

Ik denk dat je wel degelijk naar de tradities van een land kan kijken om iets over de geschiedenis van een land te weten te komen. Je kan zien wat voor een land belangrijk is, maar om echt goed te kunnen oordelen is er meer achtergrondkennis nodig. Tradities en feesten geven een indicatie, maar geen feiten. Een idee, maar geen eenduidig beeld, en vooral geen compleet beeld van de geschiedenis van een land. Tradities, feestdagen en kenmerken geven dus meer een beeld over hoe een volk met haar geschiedenis omgaat, wat gevierd moet worden of juist niet, dan over hoe die geschiedenis er daadwerkelijk in zijn geheel heeft uitgezien.